

תוכן עניינים

מבוא.....	3
זכויות הילד.....	4
טובת הילד.....	5
הזכות להורות.....	5
מסוגלות הורית.....	6
השמה חוץ ביתית.....	8
בעד ונגד.....	10
סיכום.....	13
ביבליוגרפיה.....	15

מבוא :

בשנים השנים האחרונות, הוציא 'השירות לילד ולנוער' של משרד הרווחה הישראלי בין 8,000 ל-10,000 ילדים מחוץ לבתיהם. מרביתם שהו בפנימיות, חלקם במשפחות אומנה ומיעוטם במרכזי חירום (סלונים, 2004). על פי דולב ואחרים (דולב, בנבנישתי וטימר, 2001) 75% מהילדים שהוצאו מרשות הוריהם בשנים אלה סבלו מהזנחה ומהעדר השגחה. 15% מהילדים שהוצאו מבתיהם על ידי הרשויות סבלו מתהעללות גופנית. כ-10% מהילדים סבלו מהתעללות או מחשד להתעללות מינית. 32% מהילדים בגילאי 0-6 הוצאו למשפחות אומנה, למשפחה מורחבת או לאימוץ. 75% מהילדים בני 12-18 הוצאו מהבית – מרביתם לפנימיות.

הוצאת ילד מרשות הוריו היא מצב מורכב המעלה דילמות משפטיות ומוסריות. זאת מכיוון שהיא משקפת את המתח בין הרצון להגן על הילד (טובת הילד) לבין הזכות להורות וזכותו של הילד לגדול במשפחתו הטבעית (סלונים 2004). הוצאת ילד מהבית הינה החלטת הרת גודל והיא מעלה קונפליקטים הקשורים לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. הוצאת ילד מביתו מנתקת את הילד מהוריו ומפרה את הקשר הטבעי בין הילד להוריו. היא גם גורמת בדרך כלל לטראומה לילד המוצא כמו גם להוריו. הוצאת הילד מביתו גם מעלה שאלות לגבי היקף ההתערבות של המדינה בנושאים השייכים לפרט.

הוצאת ילד מהבית, כוללת, אם כן את נקודת המבט של ההורים (הביולוגיים), אשר לכאורה נשללה מהם זכות יסוד והיא הזכות הטבעית להיות הורה וגם את נקודת המבט של שירותי הרווחה שעובדים על מנת להגן על הילד. מבחינתם הם מצילים ילדים הנמצאים בסיכון בביתם והם גם מייצגים את המדינה, אשר מתוקף היותה רגולטור, צריכה לדאוג לטוב הילד, המוגדר על פי "חוק הנוער" (טיפול והשגחה) כחסר ישע,¹ ונועד להגן על שלומם של קטינים המוגדרים על פי חוק כ"נוקקים".

בעבודה זו אסקור בקצרה את מעמדו של הילד בישראל. בהמשך אגדיר מהי טובת הילד והזכות להורות תוך מתן דגש על הנזילות תלוית הזמן והמקום של הגדרות אלה. כמו כן, אתעכב על המסגרת החוקית שעליה מתבססת הוצאת הילד מביתו על ידי המדינה. בסיום אנסה לענות על השאלה: מתי יהיה מוצדק להוציא ילדים מביתם ומתי זה לא יהיה מוצדק להוציא ילדים מביתם.

העבודה מתבססת על ספרות משנית הבוחנת היבטים שונים של הוצאת ילדים מביתם באופן זמני לצורכי הגנה והוצאת ילדים מביתם לצורכי אימוץ מתחום המשפט, העבודה הסוציאלית והרפואה.

¹ https://www.nevo.co.il/law_html/law01/305_001.htm

זכויות הילד :

הוצאת ילד מביתו נוגעת באופן ישיר לטובת הילד ולזכויות הילד. זכויות הילד הן מושג חדש יחסית, המתקיים רק כשבעים שנה בקירוב (קדמן, 2003). בתקופת טרום המדינה, ובשנים הראשונות לאחר הקמתה, הנחה המונח "דור המדבר" את המחשבה החינוכית בארץ. המונח שיקף את האתוס לפי החברה החדשה תיבנה בידי דור שנולד בן-חורין. בשנות השבעים הוחלף המונח "דור המדבר" למונח "טובת הילד. אולם, טוענת מאסס, האידיאולוגיה ששני המונחים מייצגים לא השתנתה והיא זהה : שניהם מזהים את ההגנה על טובת הילד עם ההגנה עליו, ולא עם ההגנה על יחסיו עם הוריו (מאסס, 2010).

בישראל התקיימה חקיקה שנגעה לטובתו של הילד ולזכויות התרחשה כבר בשנות החמישים. היתה זו חקיקה מתקדמת יחסית למען הילדים. אולם, מאז ועד שנות התשעים, הדיון על זכויות הילד קפא על שמריו והתחדש רק בשנות התשעים. בתקופה זו שימת הדגש היתה כל זכויות הילד. עם זאת, גם היום, החקיקה הישראלית לגבי זכויות הילד וטובתו אינה מעודכנת ואינה מותאמת לעקרונות האמנה הבינלאומית (קדמן, 2003).

ואכן, ההתקדמות החשובה ביותר בזכויות הילד של המאה העשרים היתה האמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד משנת 1989. האמנה, שהושגה אחרי עשור של עבודה ומחקרה של הוועדה לזכויות האדם, מבטיחה לילד כבוד, מעמד ואוטונומיה, הגנה מפני פגיעה וניצול ואספקת תנאים להתפתחות תקינה בכל המובנים. המהפכנות של האמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד נובעת מכך שעל פי האמנה, הילד הוא ישות אוטונומית נושאת זכויות ולא עוד אובייקט, הראוי להגנה (קדמן, 2003).

על פי אמנה זו מכיוון ש"המשפחה כקבוצת יסוד לחברה וכסביבה טבעית להתפתחותם ורווחתם של כל בניה, ובפרט הילדים, מן ההכרח כי יובטחו לה הבטוחה וסיוע, ככל הנדרש, באופן שתוכל לשאת במלא אחריותה בתוך הקהילה, בהכירן כי הילד, לשם פיתוח אישיותו המלא וההרמוני, מן הראוי כי יגדל בסביבה משפחתית, באווירה של אושר, הבנה ואהבה [...]". בשל אי בגרותו הפיזית והנפשית זקוק הילד לביטחונות והשגחה מיוחדים, לרבות הגנה משפטית נאותה בטרם לידה ולאחריה"².

דהיינו, האמנה רואה במשפחה את היחידה המרכזית והטבעית לגידול הילד ואת החברה והמדינה כאחראיים לספק למשפחה את התנאים והסיוע המתאימים, על מנת שתוכל לגדל את הילד על הצד הטוב ביותר באווירה של אושר, הבנה ואהבה. כמו כן, מן האמנה ברור כי בגלל מעמדו וחוסר בגרותו, יש להגן עליו מבחינה משפטית במקרים בהם זכויות והאינטרסים שלו לגדול בתנאים טובים, אינם מתממשים.

מדינת ישראל אישרה את האמנה הבינלאומית לזכויות הילד, שמבטאת הסכמה רחבה בדבר זכויותיהם ומעמדם של ילדים. אישור האמנה הוא ניסיון של מדינת ישראל להתמודד עם חוסר הרלוונטיות של "חוק הנוער" (קדמן, 2003), שנועד להגן על שלומם של קטינים והוא מגדיר את תפקידי